

Protocol

Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling

Inleiding protocol Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling

Huiselijk geweld en kindermishandeling zijn een hardnekkig en niet altijd zichtbaar probleem. In Nederland zijn naar schatting jaarlijks 200 000 volwassenen en 119 000 kinderen slachtoffer. Om te zorgen voor veiligheid en de juiste hulp is het belangrijk dat signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling goed in beeld zijn bij mensen die hier in hun werk zicht op hebben.

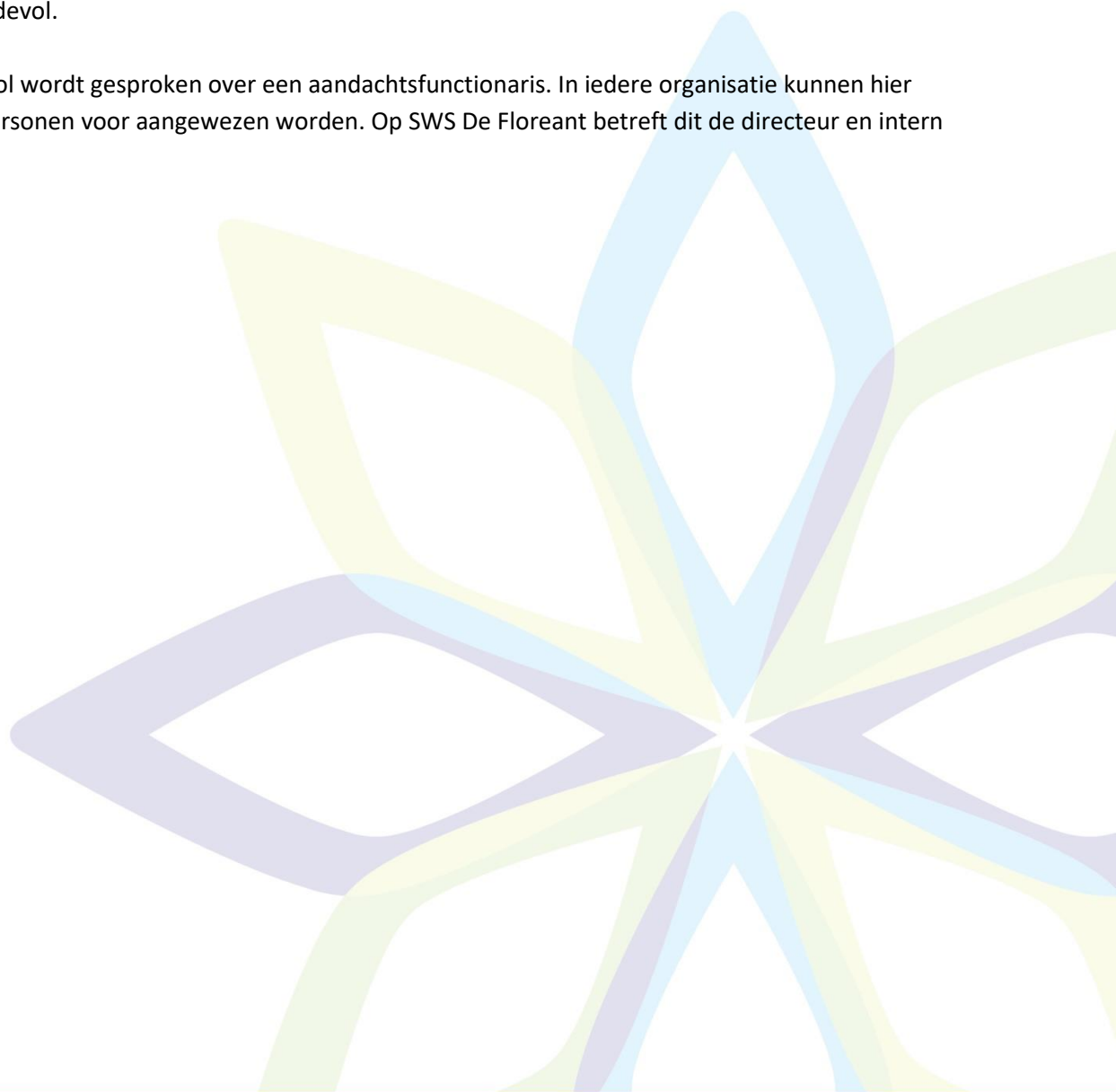
De Meldcode helpt beroepskrachten bij hoe ze kunnen handelen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Als er een vermoeden is van acute of structurele onveiligheid is melden bij Veilig Thuis nodig, omdat Veilig Thuis informatie uit verschillende meldingen kan combineren om de veiligheidssituatie beter in te schatten en omdat Veilig Thuis beroepskrachten dan waar nodig kan ondersteunen bij het zorgen voor langdurige veiligheid voor het slachtoffer. Een melding doen betekent immers niet dat de professional de hulpverlening overdraagt, maar dat hij samen met Veilig Thuis werkt aan veiligheid voor het slachtoffer.

Elke medewerker van een onderwijsinstelling is wettelijk verplicht bij signalen en/of vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling een stappenplan te volgen. En elke medewerker van een onderwijsinstelling is ook wettelijk verplicht bij vermoeden van seksueel misbruik door een medewerker jegens een minderjarige leerling melding te doen bij het bevoegd gezag.

Onderzoek wijst uit dat professionals die met een meldcode werken drie keer zo vaak ingrijpen als collega's waar zo'n code niet voorhanden is. Dat alleen al maakt het werken met een meldcode enorm waardevol.

In dit protocol wordt gesproken over een aandachtsfunctionaris. In iedere organisatie kunnen hier meerdere personen voor aangewezen worden. Op SWS De Floreant betreft dit de directeur en intern begeleider.

1. Definitie en vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Kindermishandeling komt voor in alle lagen van de bevolking en in alle leeftijdscategorieën. Vaak komen verschillende vormen tegelijkertijd voor. Bij iedere vorm van mishandeling is er ook sprake van psychische mishandeling. Het kind niet beschermen tegen de mishandeling van de andere ouder is ook mishandelen.

Kindermishandeling is elke vorm van, voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief, opdringen waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel (Wet op de jeugdzorg, 2005). Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging (al dan niet door middel van, of gepaard gaand met, beschadiging van goederen in en om het huis). De combinatie van kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling. De handelwijze bij huiselijk geweld is hetzelfde als bij kindermishandeling of een vermoeden daarvan.

1.1. De verschillende vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld

1.1.1. Lichamelijke mishandeling

Ouders verwonden het kind of staan toe dat het kind verwond wordt. (Anders dan ten gevolge van een ongeluk).

Voorbeelden van lichamelijke mishandeling:

- Slaan, stompen, schoppen, opzettelijk laten vallen, verbranden, vergiftigen, verstikken;
- Meisjesbesnijdenis: een ingreep aan de uitwendige geslachtsdelen van een meisje (zie onderen uitgebreide beschrijving);
- Shaken Baby Syndroom: verzameling van signalen en symptomen die het gevolg zijn van het heftig door elkaar schudden van een baby.
- Lichamelijke verwaarlozing
- Het kind onthouden wat het voor zijn lichamelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft.
- Ouders zijn niet in staat of bereid tot het verschaffen van minimale zorg ten aanzien van de lichamelijke behoeften.

Voorbeelden van lichamelijke verwaarlozing:

- Niet zorgen voor voldoende of geschikt eten;
- Niet zorgen voor schone, aan de weersomstandigheden aangepaste, passende kleding;
- Niet zorgen voor geschikt onderdak;
- Niet zorgen voor geschikte medische, tandheelkundige en geestelijke gezondheidszorg;
- Niet zorgen voor voldoende hygiëne;
- Niet zorgen voor voldoende toezicht.

1.1.2. Psychische mishandeling

Het toebrengen van schade aan de emotionele en/of persoonlijkheidsontwikkeling van het kind.

Voorbeelden van psychische mishandeling zijn:

- Het bedreigen of uitschelden van een kind als een systematisch patroon van kleineren en denigreren;
- Het kind tot zondebok maken; p het belasten van een kind met een te grote verantwoordelijkheid;
- Eisen stellen waaraan een kind niet kan voldoen;
- Het blootstellen van een kind aan extreem, onberekenbaar of ongepast gedrag;
- Het opsluiten of vastbinden van het kind als middel van straf of controle.

1.1.3. Psychische verwaarlozing Het kind onthouden wat het voor zijn geestelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft.

Voorbeelden van psychische verwaarlozing zijn:

- Niet zorgen voor voldoende aandacht, respect, genegenheid, liefde en contact; p niet zorgen voor voldoende ruimte voor toenemende autonomie; p niet zorgen voor regelmatige Schoolgang, onthouden van onderwijs; p
- Blootstellen aan huiselijk geweld.

1.1.4. Seksueel misbruik

Seksueel contact met een kind hebben of pogen te hebben, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de ouder/verzorger of anderen en/of uit geldelijk gewin.

Voorbeelden van seksueel misbruik zijn:

- Aanranding en uitbuiting of het toestaan hiervan waarbij geen genitaal contact plaatsvindt (bijvoorbeeld ongepast kussen, strelen van borsten);
- Aanranding en uitbuiting of het toestaan hiervan waarbij genitaal contact plaatsvindt;
- Penetratie door vingers, voorwerpen of penis;
- Pornografisch materiaal laten zien of opnemen.

1.1.5. Vrouwelijke genitale verminking (VGV) Vrouwelijke genitale verminking, ook wel meisjesbesnijdenis genoemd, is een ingreep aan de uitwendige geslachtsorganen. De lichtste vorm is een sneetje in de voorhuid van de clitoris. De meest verminkende vorm is de infibulatie of faraonische besnijdenis, waarbij de hele clitoris, de kleine schaamlippen en een deel van de grote schaamlippen verwijderd worden. Na hechting van wat over is van de grote schaamlippen, blijft alleen een kleine opening over voor menstruatiebloed en urine. Vrouwelijke genitale verminking is een traditioneel gebruik dat vooral voorkomt in een aantal Afrikaanse landen. De traditie is daar soms verweven geraakt met het geloof, zowel islamitisch als christelijk. De ingreep vindt meestal plaats bij jonge meisjes, de exacte leeftijd verschilt per land. Alle vormen van vrouwelijke genitale verminking zijn in Nederland strafbaar. Ook inwoners van Nederland die hun dochter in het buitenland laten besnijden plegen een strafbaar feit en kunnen in Nederland worden vervolgd.

Bij een vermoeden van vrouwelijke genitale verminking dient door de aandachtsfunctionaris direct contact te worden opgenomen met Veilig Thuis (dit is het Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling).

1.1.6. Eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld is geestelijk of lichamelijk geweld dat wordt gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een schending van de eer van een man, vrouw of familie. Onder eergerelateerd geweld vallen bijvoorbeeld bedreiging met eermoord, aanzetten tot zelfmoord, mishandeling of verminking, verstoting of bedreiging daarmee en uithuwelijking. Eerwraak is de meest extreme vorm omdat het slachtoffer hierbij wordt vermoord. Belangrijk: bij een vermoeden van eergerelateerd geweld dient door de aandachtsfunctionaris direct contact te worden opgenomen met Veilig Thuis of met een persoon of organisatie met specifieke expertise over dit onderwerp zoals het Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd geweld (LECEGG).

2. Stappenplan te volgen bij vermoedens van kindermishandeling en/of huiselijk geweld

2.1 Stappenplan verbeterde meldcode (in het kort)

De 5 stappen van de meldcode gaan in vanaf het moment dat er signalen zijn geconstateerd. Signaleren wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van de medewerkers die binnen de organisatie werkzaam zijn. Zo gezien is signalering geen stap in het stappenplan, maar een grondhouding die in ieder contact met het kind en de ouder wordt verondersteld. De stappen wijzen de medewerker de weg als hij meent dat er signalen zijn van huiselijk geweld of van kindermishandeling. De medewerker kan gebruik maken van signalenlijsten.

Figuur 1: **Stappenplan verbeterde meldcode**

2.2. Uitwerking van de vijf afwegingsvragen en beslissingen in stappen 4 en 5 van de meldcode

Stap 1: In kaart brengen van signalen

De medewerker brengt de signalen die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of juist ontkrachten in kaart en legt deze vast. De medewerker legt ook de contacten over de signalen vast, evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen.

Het is gebruikelijk om in deze fase in gesprek te gaan met de ouder tijdens haal- en brengmomenten, tijdens een tien minutengesprek of op een ander gepland moment. Daarnaast kan het kind in de groep geobserveerd worden en de ouder met het kind tijdens contactmomenten.

Alle signalen dienen te worden verzameld waardoor het duidelijker wordt welke zorgen er zijn en of deze zorgen gegrond zijn. De medewerker vraagt de aandachtfunctionaris om te helpen bij het onderbouwen van de signalen.

Het is belangrijk dat alles goed gedocumenteerd wordt. Alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen dienen schriftelijk te worden vastgelegd. Gespreksverslagen kunnen door betrokkenen worden ondertekend.

Stap 2: Collegiale consultatie en raadplegen van Veilig Thuis (dit is het Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling)

De medewerker bespreekt de signalen met de aandachtfunctionaris. Het wordt aanbevolen om advies aan het ondersteuningsteam (ZAT) of Veilig Thuis te vragen. Dit is een taak voor de aandachtsfunctionaris.

Indien de aandachtsfunctionaris ook maar enige twijfel heeft over de oorzaak van de situatie en/of mogelijke onveiligheid bij het kind, wordt advies gevraagd bij Veilig Thuis. Veilig Thuis kan een eerste weging maken of het terecht is dat er zorgen zijn over deze situatie en of er mogelijk sprake kan zijn van kindermishandeling of huiselijk geweld. Zorgvuldig handelen vereist dat de aandachtsfunctionaris bij elk vermoeden nagaat of hij advies vraagt bij Veilig Thuis. Bij twijfel wordt altijd advies gevraagd. Bespreek in het consultatiegesprek met Veilig Thuis de mogelijke scenario's en vraag welk advies zij voor deze situaties hebben

Als je als aandachtsfunctionaris ervoor kiest om de zorgen te bespreken in het ondersteuningsteam (ZAT) op school dan heb je schriftelijke toestemming nodig van ouders.

Stap 3: Gesprek met de ouder (en indien mogelijk met het kind)

De aandachtsfunctionaris bespreekt de signalen met de ouders, en indien mogelijk met het kind. Eventueel samen met de leerkracht. Het gesprek wordt altijd voorbereid door de aandachtsfunctionaris met de leerkracht. Ook kan tijdens de voorbereiding ondersteuning worden gevraagd aan Veilig Thuis en het ondersteuningsteam (ZAT).

Voor het gesprek met de ouders kunnen de volgende stappen worden gevolgd:

1. Leg de ouders het doel uit van het gesprek;
2. Beschrijf de feiten die zijn vastgesteld en de waarnemingen die zijn gedaan, geef daarbij geen waardeoordeel of eigen interpretatie;
3. Nodig de ouders uit om een reactie hierop te geven;
4. Kom pas na deze reactie zo nodig en zo mogelijk met een interpretatie van hetgeen er is gezien, gehoord en/of waargenomen;
5. Leg het gesprek vast en laat het indien mogelijk ondertekenen door alle betrokkenen.

Stap 4: Weeg aard en ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling

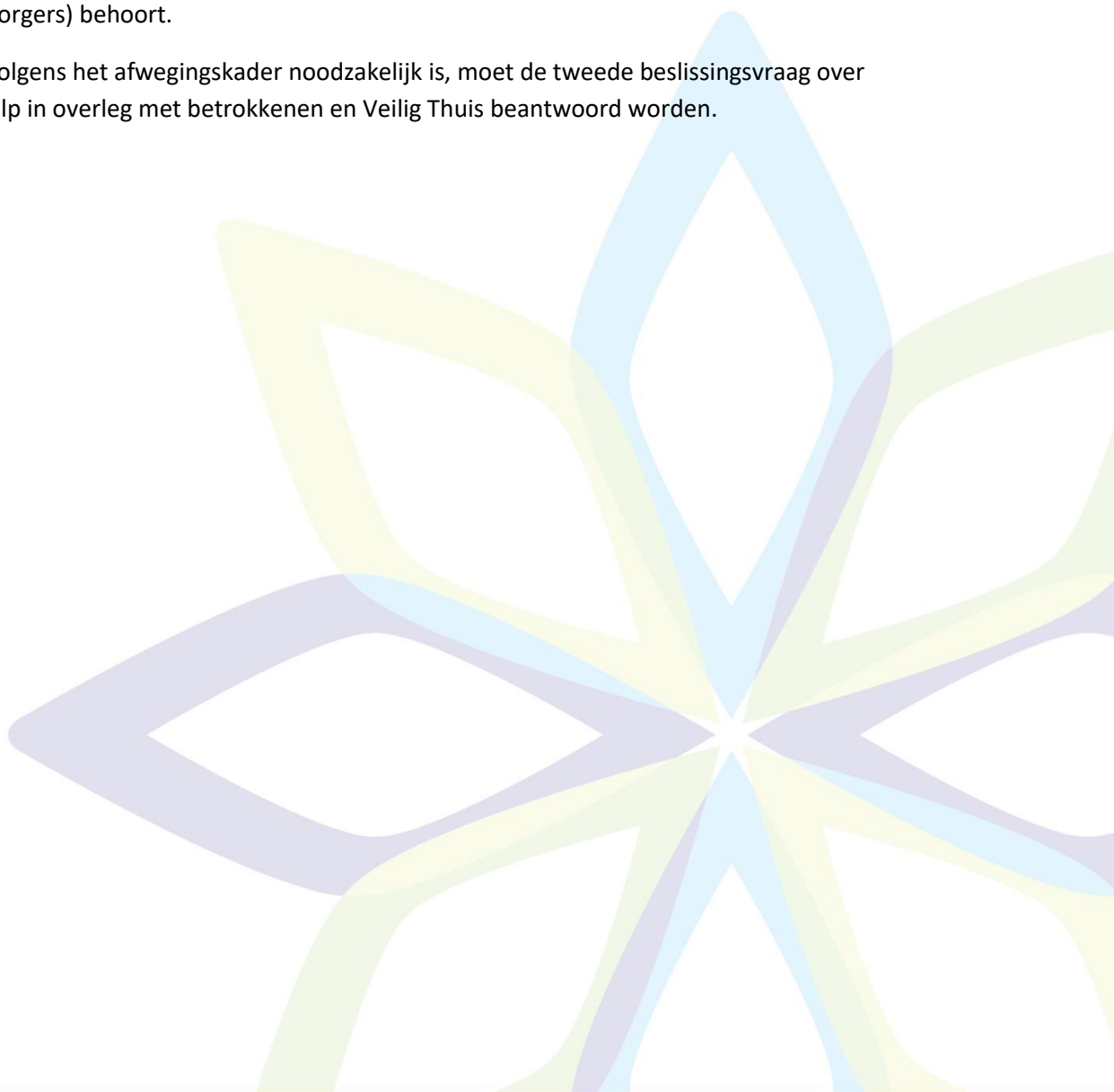
De aandachtsfunctionaris weegt, bij voorkeur in samenspraak met school maatschappelijk werk en directie, op basis van de signalen, van het (extern) ingewonnen advies en van het gesprek met de ouders het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling. Vervolgens wordt altijd de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling gewogen aan de hand van het afwegingkader en al dan niet in overleg met Veilig Thuis.

Het is verplicht om Veilig Thuis te raadplegen bij twijfel of melden van een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling noodzakelijk is. Veilig Thuis kan helpen een risicotaxatie (inschatting van risicofactoren) uit te voeren en kan helpen bepalen of het verstandig is zelf hulp te bieden, te organiseren of een melding te doen. Het is belangrijk dat de school alles goed documenteert. Alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen dienen schriftelijk te worden vastgelegd. Leidt weging tot de conclusie dat er geen zorgen (meer) zijn, dan kan de Meldcode in stap 4 worden afgesloten. Als de zorgen blijven bestaan dan wordt in stap 5 besloten, op basis van het afwegingskader, of melden noodzakelijk is én of het mogelijk is om passende hulp te organiseren.

Stap 5: Beslissen aan de hand van het afwegingskader om te melden en/of hulp te organiseren

In stap 5 worden twee beslissingen genomen: het beslissen of een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk is en vervolgens het beslissen of het zelf bieden of organiseren van hulp mogelijk is. Het is van belang dat in stap 5 beide beslissingen en in de genoemde volgorde worden genomen. De aandachtsfunctionaris vraagt zich op basis van signalen en het gesprek met ouders af of melden noodzakelijk is aan de hand van vijf afwegingsvragen. Vervolgens besluit deze of het bieden of organiseren van hulp tot de mogelijkheden van zowel de school als de betrokkenen (ouders/verzorgers) behoort.

Als melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, moet de tweede beslissingsvraag over eventuele hulp in overleg met betrokkenen en Veilig Thuis beantwoord worden.

3. Meldnormen

3.1. In welke situaties moeten beroepskrachten melden?

Het doen van een melding bij Veilig Thuis van mogelijk huiselijk geweld of mogelijke kindermishandeling is een professionele norm en als zodanig noodzakelijk: beroepskrachten moeten een melding doen bij Veilig Thuis in de volgende situaties:

- Meldnorm 1:** In ALLE gevallen van *acute onveiligheid* en/of *structurele onveiligheid* en *disclosure*.
(= *onthulling of openbaar making: slachtoffer die uit zichzelf beroepskracht om hulp vraagt of zich uit over mogelijk huiselijk geweld en/of kindermishandeling*).
- Meldnorm 2:** In alle ANDERE gevallen waarin de beroepskracht meent dat hij, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
- Meldnorm 3:** Wanneer een beroepskracht die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling, constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

3.2. Voorafgaand aan de melding

1. Bespreek de melding vooraf met de ouders. Leg uit waarom er gedacht wordt aan het maken van een melding en wat het doel daarvan is. Blijf in het gesprek bij de feiten en constatering en voorkom interpretaties of waardeoordelen;
2. Vraag de ouders uitdrukkelijk om een reactie;
3. In geval van bezwaren van de ouders, overleg op welke wijze er tegemoet kan worden gekomen aan deze bezwaren en leg dit in het document vast;
4. Is dat niet mogelijk, weeg de bezwaren dan af tegen de noodzaak om het kind, de ouders en/of mogelijke gezinsleden te beschermen tegen het geweld of de kindermishandeling.

3.3. De melding zelf

1. Meld het vermoeden bij Veilig Thuis (Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling);
2. Sluit bij de melding zoveel mogelijk aan bij feiten en gebeurtenissen en geef duidelijk aan indien de informatie die gemeld wordt (ook) van anderen afkomstig is;
3. Overleg bij de melding met Veilig Thuis wat er na de melding, binnen de grenzen van de gebruikelijke werkzaamheden, gedaan kan worden om het kind, de ouders en mogelijke gezinsleden tegen het risico op huiselijk geweld of op mishandeling te beschermen.

3.4. Na een melding

Een melding is geen eindpunt. Als school een melding doet, geeft het stappenplan daarom aan dat de aandachtsfunctionaris in het contact met Veilig Thuis ook bespreekt wat hij zelf, na zijn melding, binnen de grenzen van zijn gebruikelijke taakuitoefening kan doen om het kind of de gezinsleden te beschermen en te ondersteunen. Dit is uitdrukkelijk in stap 5 bij de melding opgenomen om duidelijk te maken dat de betrokkenheid van de medewerker bij het kind en ouders en mogelijke gezinsleden na de melding niet ophoudt. Van hem wordt verwacht dat hij, naar de mate van zijn mogelijkheden, het kind blijft ondersteunen en beschermen. Uiteraard gebeurt dit in overleg met Veilig Thuis om zo tot een gemeenschappelijke aanpak te komen.

Indien na enige periode onvoldoende verbetering zichtbaar is, is het van belang opnieuw contact op

te nemen met Veilig Thuis en eventueel opnieuw een melding te doen. Veilig Thuis adviseert, indien nodig, meerdere keren contact op te nemen indien er onvoldoende verbetering of verslechtering te zien is. Veilig Thuis houdt degene die de melding heeft gedaan op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek en van de acties die in gang worden gezet.

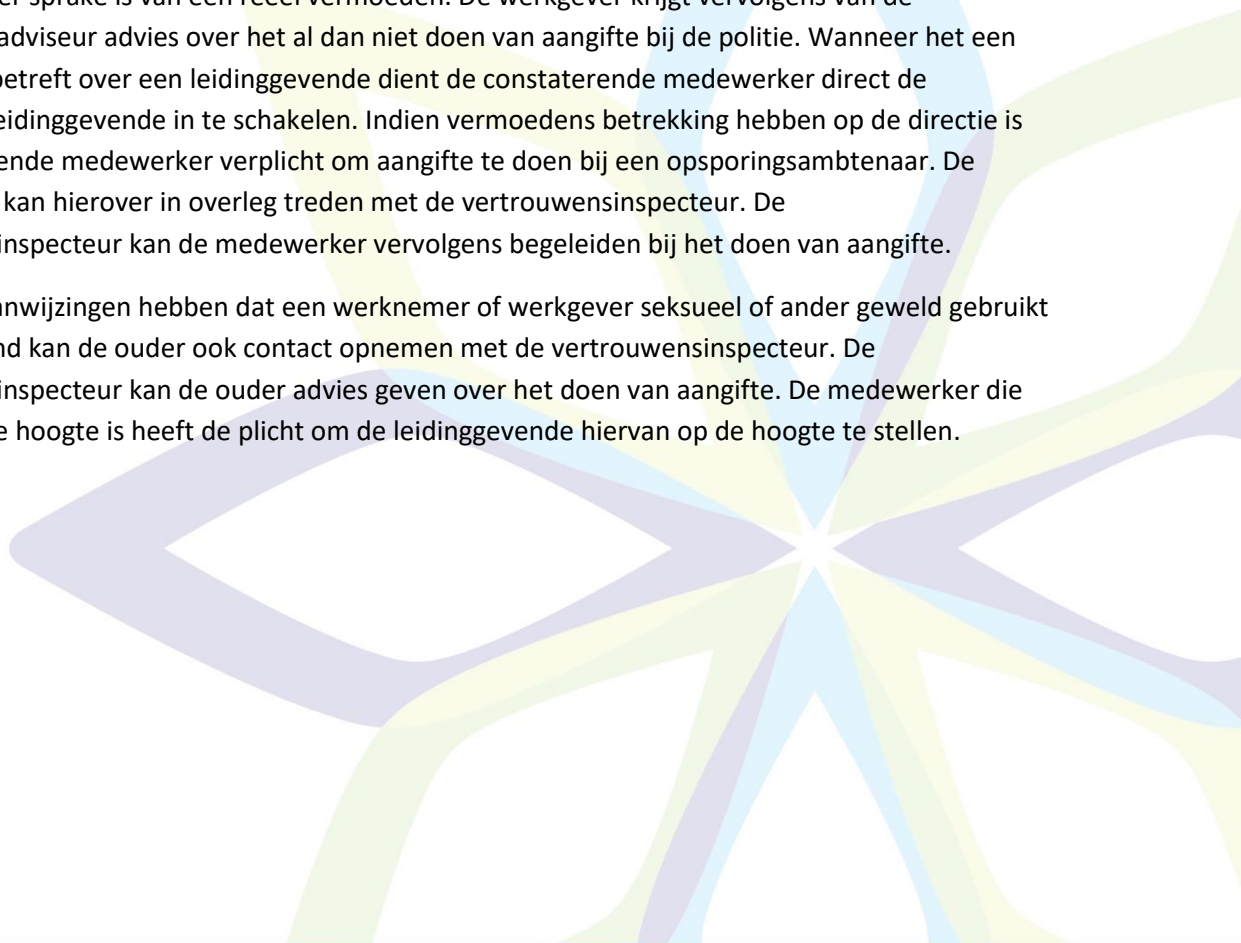
4. Stappenplan bij vermoeden kindermishandeling door een medewerker

Van de medewerker wordt verwacht dat hij in staat is om signalen te herkennen die zouden kunnen wijzen op kindermishandeling. Dit geldt ook voor een vermoeden van kindermishandeling gepleegd door een medewerker. De signalerende medewerker zal echter eerder ongewenste omgangsvormen van een medewerker naar een kind signaleren dan direct misbruik constateren. In de signalenlijst staan voorbeelden van ongewenste omgangsvormen en signalen die kunnen duiden op kindermishandeling gepleegd door een medewerker. Het is belangrijk deze ongewenste omgangsvormen te herkennen en hierop actie te ondernemen, omdat deze enerzijds ontoelaatbaar zijn en anderzijds kunnen wijzen op nog schadelijker gedrag, bijvoorbeeld van seksueel misbruik. Dat medewerkers dit risico herkennen en erkennen kan preventief werken.

Het is belangrijk dat er sprake is van een open aanspreekcultuur waarbinnen op professionele wijze reflectie op normen en waarden, werkwijze en handelen plaatsvindt. Verhalen van kinderen over (seksueel) grensoverschrijdend gedrag van een medewerker moeten altijd serieus genomen worden. Van een vermoeden van kindermishandeling, ongewenste omgangsvormen of seksueel misbruik door een medewerker dient altijd melding gemaakt te worden aan de direct leidinggevende die dit vervolgens bespreekt met de directie. Melding maken van een mogelijk geweld- of zedendelict is niet hetzelfde als beschuldigen.

Met ingang van 1 juli 2013 is er een meldplicht gewelds- en zedendelicten voor professionals. De meldplicht betekent dat werknemers verplicht zijn om bij een aanwijzing dat een collega zich schuldig maakt aan seksueel of ander geweld tegen een kind, dit meteen te melden bij de leidinggevende. De werkgever is wettelijk verplicht de vertrouwensinspecteur te bellen. De vertrouwensinspecteur is onafhankelijk en adviseert en informeert. De vertrouwensinspecteur maakt deel uit van een team en valt onder de Inspectie van het Onderwijs, deze zijn te bereiken tijdens kantooruren op tel: 0900- 1113111. De vertrouwensinspecteur is bij wet uitgezonderd van de plicht om aangifte te doen en heeft een geheimhoudingsplicht. Hij kan helpen bij het doen van aangifte of het indienen van een formele klacht. De werkgever en de vertrouwensinspecteur gaan samen na of er sprake is van een reëel vermoeden. De werkgever krijgt vervolgens van de vertrouwensadviseur advies over het al dan niet doen van aangifte bij de politie. Wanneer het een vermoeden betreft over een leidinggevende dient de constaterende medewerker direct de naasthoger leidinggevende in te schakelen. Indien vermoedens betrekking hebben op de directie is de constaterende medewerker verplicht om aangifte te doen bij een opsporingsambtenaar. De medewerker kan hierover in overleg treden met de vertrouwensinspecteur. De vertrouwensinspecteur kan de medewerker vervolgens begeleiden bij het doen van aangifte.

Als ouders aanwijzingen hebben dat een werknemer of werkgever seksueel of ander geweld gebruikt tegen een kind kan de ouder ook contact opnemen met de vertrouwensinspecteur. De vertrouwensinspecteur kan de ouder advies geven over het doen van aangifte. De medewerker die hiervan op de hoogte is heeft de plicht om de leidinggevende hiervan op de hoogte te stellen.

Signalenlijst kindermishandeling (4-12 jaar)

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (chtscheiding, overlijden van een familielid, enz.)

Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

Wanneer een kind letsel vertoont, overleg dan direct met de JGZ arts. Indien nodig kan deze het letsel beschrijven. Deze gegevens zijn van belang voor een eventueel onderzoek naar kindermishandeling.

Signalenlijst 4-12 jaar

Psycho-sociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- achterblijven in taal-, spraak-, motorische-, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling
- schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- regressief gedrag
- niet zindelijk

Relationele problemen t.o.v. de ouders

- totale onderwerping aan de wensen van de ouders
- sterk afhankelijk gedrag t.o.v. de ouders
- onverschilligheid t.o.v. de ouders
- kind is bang voor ouder
- kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn

Relationele problemen t.o.v. andere volwassenen

- bevrozing bij lichamelijk contact
- allemansvriend
- lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact waakzaam, wantrouwend

Relationele problemen t.o.v. andere kinderen

- speelt niet met andere kinderen
- is niet geliefd bij andere kinderen
- wantrouwend
- terugtrekken in eigen fantasiewereld

Gedragsproblemen

- plotselinge gedragsverandering
- labiel, nerveus , gespannen
- depressief
- angstig
- passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apatisch, lusteloos
- agressief
- hyperactief
- destructief
- geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel
- vermoeidheid, lusteloosheid
- niet huilen, niet lachen
- niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- schuld-en schaamtegevoelens
- zelfverwondend gedrag
- eetproblemen
- anorexia/boulimia
- slaapstoornissen
- bedplassen/broekpoepen

2. Signalen die specifiek zijn voor de schoolsituatie

- plotselinge achteruitgang in schoolprestaties
- leerproblemen
- vaak absent
- geheugen-en/of concentratieproblemen
- faalangst
- niet willen uitkleden voor de gymles
- altijd heel vroeg op school zijn
- na schooltijd bij school blijven hangen
- stipt op tijd thuis moeten zijn
- buiten school geen contact mogen hebben met andere kinderen

3. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- blauwe plekken
- krab-bijt-of brandwonden
- botbreuken
- littekens

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

- slechte hygiëne
- onvoldoende kleding

- onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg, veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- herhaalde ziekenhuisopnamen
- recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- traag herstel voor onvoldoende zorg

Overige medische signalen

- ondervoeding
- achterblijven in lengtegroei
- psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn)

4. Kenmerken ouders/gezin

Ouder-kind relatiestoornis

- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind
- ouder heeft irreële verwachtingen t.a.v. het kind
- ouder toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen ouder

- geweld in eigen verleden
- apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- onzeker, nerveus, gespannen
- onderkoeld brengen van eigen emoties
- negatief zelfbeeld
- steeds naar andere artsen, ziekenhuizen gaan (shopping)
- afspraken niet nakomen
- kind opeens van school halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- ouder met psychiatrische problemen
- verslaafde ouder

Gezinskenmerken

- multi-probleemgezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal –economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie
- veel ziekte in gezin
- draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

5. Specifieke signalen bij seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina en/of anus

- problemen bij het plassen
- recidiverende urineweginfecties
- pijn in de bovenbenen
- pijn bij lopen en/of zitten
- seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van het kind (parentificatie)

Gedragsproblemen

- afwijkend seksueel gedrag
- excessief en/of dwangmatig masturberen
- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- seksueel agressief en dwingend gedrag t.o.v. andere kinderen
- niet leeftijdsadequaat seksueel spel
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- angst voor zwangerschap
- angst om zich uit te kleden
- angst om op de rug te liggen
- negatief zelfbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam op slot)
- geen plezier in bewegingsspel

